

จุดกำเนิดอำนาจนิยมของกองทัพ

รัฐประหาร พ.ศ. ๒๔๙๐

สุชิน ตันติกุล

ชเนศ อาภรณ์สุวรรณ คำนำเสนอ

ศิลปวัฒนธรรม
ART & CULTURE
ฉบับพิเศษ

รัฐประหาร พ.ศ. ๒๕๕๐ • สุชิน ดันติกุล

พิมพ์ครั้งแรก : ๒๕๕๕

ฉบับมติชน

พิมพ์ครั้งแรก : ธันวาคม ๒๕๕๗

ราคา ๑๙๐ บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

สุชิน ดันติกุล.

รัฐประหาร พ.ศ. ๒๕๕๐. กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๕๗.

๒๔๘ หน้า--(ประวัติศาสตร์)

๑. ไทย--การเมืองและการปกครอง.

๒. รัฐประหาร--ไทย. I. ชื่อเรื่อง

320.9593

ISBN 978 - 974 - 02 - 1370 - 3

สำนักพิมพ์มติชน

- ที่ปรึกษานักพิมพ์ : อารักษ์ คตะนาท, สุพจน์ แจ่มเร็ว, นงนุช สิงหเดชะ
- ผู้จัดการสำนักพิมพ์ : กิตติวรรณ เทิงวิเศษ
- รองผู้จัดการสำนักพิมพ์ : รุจิรัตน์ ทิมวัฒน์
- บรรณาธิการบริหาร : สุลักษณ์ บุญปาน
- บรรณาธิการสำนักพิมพ์ : พัลลภ สามสี
- หัวหน้ากองบรรณาธิการ : อพิสิทธิ์ ชีระจาวรรณ
- พิสูจน์อักษร : โชติช่วง วรรณิ / พัทธินันท์ อินทรหอม
- รูปเล่ม : อรอนงค์ อินทรอุดม
- ศิลปกรรม-ออกแบบปก : นุสรา สมบุญรัตน์
- ประชาสัมพันธ์ : ศิริธนา น้อยสี

บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) : ๑๒ ถนนเทศบาลนามฤมาล

ประชาชนิเวณ ๑ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๕๐-๐๐๒๑ ต่อ ๑๒๓๕

โทรสาร ๐-๒๕๕๐-๐๕๕๑

แม่พิมพ์สีขาวดำ : กองงานเตรียมพิมพ์ บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน)

๑๒ ถนนเทศบาลนามฤมาล ประชาชนิเวณ ๑ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๕๐-๐๐๒๑ ต่อ ๒๔๐๐-๒๔๐๒

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มติชนปากเกร็ด ๒๗/๕ หมู่ ๕ ถนนสุขาประชาสรรร์ ๒

ตำบลบางพูด อำเภปากเกร็ด นนทบุรี ๑๑๑๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๕๔-๒๑๓๓, ๐-๒๕๕๔-๐๕๕๖

โทรสาร ๐-๒๕๕๔-๐๕๕๗

จัดจำหน่ายโดย : บริษัทงานตี จำกัด (ในเครือมติชน)

๑๒ ถนนเทศบาลนามฤมาล ประชาชนิเวณ ๑ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๕๐-๐๐๒๑ ต่อ ๓๓๕๐, ๓๓๕๑

โทรสาร ๐-๒๕๕๐-๐๖๐๒

Matichon Publishing House a division of Matichon Public Co., Ltd.

๑๒ Tethsabanrueman Rd, Prachanivate ๑, Chatuchak, Bangkok ๑๐๙๐๐ Thailand

หากสถาบันการศึกษา หน่วยงานต่างๆ และ

บุคคล ต้องการสั่งซื้อจำนวนมากในราคาพิเศษ

โปรดติดต่อโดยตรงที่ บริษัทงานตี จำกัด

โทรศัพท์ ๐-๒๕๕๐-๐๐๒๑ ต่อ ๓๓๕๓

โทรสาร ๐-๒๕๕๐-๐๖๐๒

หนังสือเล่มนี้พิมพ์ด้วยหมึกที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
เพื่อปกป้องธรรมชาติ และสุขภาพของผู้อ่าน

พณ
กรณณณณณณณณณณ
www.greenread.com

สารบัญ
รัฐประหาร พ.ศ. ๒๕๕๐

คำนำสำนักพิมพ์	(๗)
คำนำเสนอ	(๑๐)
คำนำผู้เขียน (ฉบับสำนักพิมพ์มติชน)	(๔๕)
คำนำผู้เขียน พิมพ์ครั้งแรก	(๔๗)

บทที่ ๑ เหตุการณ์ทางการเมืองหลังการเปลี่ยนแปลง การปกครอง พ.ศ. ๒๕๑๕	๓
บทที่ ๒ สาเหตุการเกิดรัฐประหาร	๓๐
บทที่ ๓ เหตุการณ์ก่อนหน้ารัฐประหาร	๗๖
บทที่ ๔ การกระทำรัฐประหาร	๘๘
บทที่ ๕ เหตุการณ์หลังรัฐประหาร	๑๑๒
บทที่ ๖ วิจารย์รัฐประหาร	๑๓๘

ภาคผนวก

จดหมายและบันทึกส่วนตัวของพลโท กาจ กางสงคราม	๑๔๗
แถลงการณ์ของคณะรัฐประหาร	๑๕๓
เปรียบเทียบบุคคลและกำลังหลักในการใช้กำลัง	
เปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญ ๓ ครั้ง	๑๖๘
คณะรัฐมนตรีชุดสุดท้ายก่อนหน้ารัฐประหาร ๒๔๙๐	
(๓๐ พฤษภาคม ๒๔๙๐-๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐)	๑๗๖
สถานการณ์ทางรัฐสภา	๑๗๘
รายชื่อสมาชิกพรรคแนวรัฐธรรมนูญ-สหชีพ-อิสระ	
พ.ศ. ๒๔๘๙	๑๗๙
นโยบายของรัฐบาล	
พลเรือตรี ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์	๑๘๗
จดหมายของ	
พลเรือตรี ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ถึงผู้เขียน	๑๙๒

บรรณานุกรม

๑๕๔

คำนำสำนักพิมพ์

รัฐประหาร พ.ศ. ๒๕๕๐

ในประวัติศาสตร์การเมืองไทยสมัยใหม่หลังการปฏิวัติประชาธิปไตย เดือนมิถุนายน ๒๕๑๕ เป็นต้นมา การรัฐประหารในปี ๒๕๕๐ นับเป็นการยึดอำนาจปกครองครั้งสำคัญที่สุด ไม่ว่าจะโดยเปรียบเทียบกับการพยายามยึดอำนาจทั้งที่สำเร็จและไม่สำเร็จครั้งใดก็ตาม. ความพยายามของคณะราษฎรในช่วง ๑๕ ปีก่อนหน้านั้น ดูเหมือนจะมลายไปกับการรัฐประหารครั้งนี้. แน่นนอน, เมื่อมองสังคมในระยะอันยาวนาน ก็ไม่มีใครต้านทานกฎแห่งการวิวัฒนาการได้, และสิ่งที่คณะราษฎรได้ปูพื้นฐานไว้ก็ได้สูญสลายไปโดยสิ้นเชิง, แต่เมื่อมองในแง่ของประวัติศาสตร์การเมืองในระยะที่สั้นเข้ามา, การรัฐประหารในปี ๒๕๕๐ ก็นับเป็นชัยชนะขั้นที่หนึ่งของกลุ่มผู้ที่ต้องสูญเสียอำนาจและบารมีไปเมื่อหลายปีก่อนหน้านั้น.

ผู้อ่านที่สนใจศึกษาประวัติศาสตร์การเมืองไทยในช่วงดังกล่าวนี้ บางทีจะไม่แปลกใจเลยที่กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากรหรือ “พระองค์ธานี” จะทรงเล่าพระอดีตชีวิตประวัติโดยข้ามเหตุการณ์ในปี ๒๕๑๕ ไปเสียอย่างตั้งพระทัย, โดยทรงอ้างว่า “อยากจะเล่าแต่เรื่องอันเป็นมงคลที่เกิดขึ้น,” ไม่แปลกอะไรที่ทรงอ้างถึงความเจ็บปวดก่อนการยึดอำนาจในปี ๒๕๕๐ ว่า เป็นเสมือน “แสงเงินแสงทอง” ที่กำลัง

ใกล้พื้นขอบฟ้า, และ “มหาชนต่างพากันรอคอยว่า แสงสุริยาทศัยจะขึ้นมาหรือพื้นโศกชะตาของชาติไทยหรือไม่.”

และก็ไม่แปลกอะไรที่จะทรงเห็นว่าการรัฐประหาร ๒๔๙๐ เป็น “วันใหม่ของชาติ.”

นับตั้งแต่ความพยายามทางวิถีทางรัฐสภาโดยการที่พระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรีคนแรก สั่งปิดสภาและเลิกใช้รัฐธรรมนูญในปี ๒๔๗๖, ความพยายามทางการลอบสังหารผู้นำคณะราษฎรในวังปารุสกวันที่ต้องระงับแผน และหันกลับมาใช้อีกครั้งหนึ่งด้วยการว่าจ้างนายพุ่ม ทับสายทอง, ความพยายามทางการสงครามด้วยการยกทัพจากโคราชในกรณีกบฏวรวงศ์ในปี ๒๔๗๖, ความพยายามก่อรัฐประหารในกรณีกบฏนายสิบในปี ๒๔๗๘, ...ทั้งหมดนี้ล้วนล้มเหลวและนักเคลื่อนไหวในกลุ่มหนึ่งต้องจบชีวิตของตนลง.

การรัฐประหาร ๒๔๙๐ เป็นชัยชนะครั้งแรกที่ยังคงความปรารถนาให้กับบรรดาผู้ปรารถนาจะเห็นความวอดวายของคณะราษฎร. และเมื่อได้ชัยชนะ, สิ่งต่อไปที่ตามมาก็คือการเขียนประวัติศาสตร์ ๒๔๗๕ เสียใหม่ ซึ่งทรงอิทธิพลต่อความคิดของคนรุ่นใหม่มาจนปัจจุบัน, จนแทบไม่มีใครเหลียวไจเลยว่า สิ่งที่เขาคิดว่าเขา “เห็น” ในช่วง ๑๕ ปีแรกของระบอบประชาธิปไตยไทยนั้น-ยุคทมิฬที่มืด, ความโง่เขลาของราษฎรที่เห็นว่าการรัฐประหารคือถูกพระยาพหลฯ ก็ดี, การ “ชิงสุกก่อนห่าม” ของคณะราษฎรที่ดี และ ฯลฯ-ล้วนเป็นการเห็นผ่านแว่นสีของการรัฐประหารครั้งนี้ทั้งสิ้น.

รัฐประหาร ๒๔๙๐ จึงไม่ใช่เป็นแค่เรื่องการเมืองชิงอำนาจทางการเมืองเท่านั้น, หากยังเป็นการปูพื้นฐานทางความคิดที่จะส่งผลต่อไปอีกยาวนาน-จนกระทั่งปัจจุบัน.

การค้นคว้าของสุชิน ต้นตึกุลเป็นความพยายามของนักศึกษาทางการเมืองท่านหนึ่งที่จะทำให้เราเข้าใจที่มาและที่ไปของการรัฐประหารครั้งนี้. นับตั้งแต่การพิมพ์ครั้งแรกเมื่อหลายสิบปีก่อนเป็นต้นมา, ไม่ว่าจะมีงานอื่นใดตามหลังมา, งานของคุณสุชินชิ้นนี้ก็ยังคงเป็นงานศึกษาชั้นมาตรฐานที่ไม่ได้ลดความสำคัญลงไปแม้แต่น้อย.

สำนักพิมพ์มติชนจัดพิมพ์งานชิ้นสำคัญนี้ขึ้นอีกครั้งเพราะเห็นถึงความสำคัญดังกล่าวนี้, โดยในการพิมพ์ครั้งนี้ ได้ใช้ฉบับพิมพ์ของสมาคมสังคมนักเขียนแห่งประเทศไทย (๒๕๑๕) เป็นต้นฉบับ. สำนักพิมพ์มติชนขอขอบคุณคุณสุจิน ตันติกุล ที่อนุญาตให้นำงานชิ้นนี้มาเผยแพร่ได้อีกครั้ง, ขอขอบคุณศาสตราจารย์ ดร. ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ ที่ได้เขียนคำนำเสนออันมีค่าให้ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ และขอบคุณคุณธงชัย ลิขิตพรสวรรค์ แห่งสำนักพิมพ์ต้นฉบับที่ได้เอื้อเพื่อจัดหาภาพประกอบสำหรับฉบับพิมพ์สำนักพิมพ์มติชนตั้งปรากฏอยู่.

สำนักพิมพ์มติชน

คำนำผู้เขียน (ฉบับสำนักพิมพ์มติชน)

รัฐประหาร พ.ศ. ๒๕๕๐

มีคำถามอยู่บ่อยครั้งว่า หนังสือเล่มนี้ ทำไมถึงพิมพ์จากวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี จึงขอเล่ารายละเอียดเพิ่มเติม ดังนี้

๑. วิทยานิพนธ์ทำขึ้นตามระเบียบของแผนการศึกษาคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเพิ่งตั้งขึ้นใหม่ในปี ๒๕๑๑ (เดิมมี ๒ แผนกคือ แผนกปกครองและแผนกการทูต)

๒. แผนการศึกษาคณะรัฐศาสตร์ศึกษา (โดยการเริ่มของอาจารย์เสนห์ จามริก) มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างนักคิดวิเคราะห์ทางรัฐศาสตร์สมัยใหม่ตามหลักสากลนิยม นักศึกษาจึงต้องทำวิทยานิพนธ์ในที่สุดท้ายทุกคน

๓. แผนการศึกษาคณะรัฐศาสตร์ศึกษา รับนักศึกษาโดยการคัดเลือก รุ่นละไม่เกิน ๑๕ คน เปิดได้เพียง ๓ รุ่นก็ได้ถูกยุบไป ผมเขียนรุ่นแรก รุ่นที่สองมีคนดังหลายคน เช่น สุรินทร์ พิศสุวรรณ, เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, ธนศ อภรณ์สุวรรณ, ปรีดี บุญซื่อ เป็นต้น

๔. เหตุที่เลือกทำวิทยานิพนธ์หัวข้อ “รัฐประหาร พ.ศ. ๒๕๕๐” ก็เพราะพิจารณาว่า รัฐบาลขณะนั้นมีจอมพล ถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี ลึกๆ แล้วเป็นการสืบทอดอำนาจมาจาวนาน เนื่องจากการรัฐประหารตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๐ โดยการนำของ พล.ท. ผิน

ชุดหนึ่งทำให้นักพระราชกรณียกิจซึ่งยึดอำนาจตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ ถึงสิ้นสุดอำนาจภายในเวลา ๑๕ ปี

๕. วิทยานิพนธ์ของผมทำเสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔ สมาคมสังคมนิยมจัดพิมพ์ออกเผยแพร่ปี ๒๕๑๕ และในปี ๒๕๑๖ ได้เกิดเหตุการณ์เรียกร้องประชาธิปไตยของนิสิตนักศึกษาประชาชน เมื่อ ๑๔ ตุลาคม ทำให้จอมพล ถนอม กิตติขจร, จอมพล ประภาส จารุเสถียร ต้องลี้ภัยออกนอกประเทศ จึงนับเป็นการสิ้นสุดอำนาจของกลุ่มรัฐประหาร ๒๔๙๐ ที่ครองอำนาจมายาวนานถึง ๒๖ ปี

๖. ต่อมาผมได้ทำวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท เสนอต่อคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ ๒๕๑๗ หัวข้อ “ผลกระทบทางการเมือง รัฐประหาร พ.ศ. ๒๔๙๐”

สรุปได้ว่านับจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ โดยคณะราษฎร อำนาจการปกครองได้ถ่วงดุลกันอยู่ระหว่างกลุ่มทหารบก กลุ่มทหารเรือ และกลุ่มพลเรือน แต่หลังจากเกิดรัฐประหาร ๒๔๙๐ ทำให้กลุ่มทหารบกได้เข้ามากุมอำนาจปกครองประเทศโดยสิ้นเชิง ดังนั้นรัฐประหาร พ.ศ. ๒๔๙๐ จึงเปรียบเสมือนต้นแบบ (ตัวพ่อ) ของการทำรัฐประหารในครั้งต่อๆ มา จนกระทั่งปัจจุบันนี้

สุทิน ตันติกุล
๒๕๕๗

คำนำผู้เขียน
(พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๑๕)

รัฐประหาร พ.ศ. ๒๕๑๐

ลักษณะที่เด่นชัดอันหนึ่งของการเมืองไทยก็คือ บทบาทของทหารทางการเมืองในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ทหารได้เข้าร่วมเป็นกำลังสำคัญแห่งการยึดอำนาจ แต่กระทำในนาม “คณะราษฎร” ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มของพลเรือน ทหารบก และทหารเรือ ฉะนั้น อำนาจทางการเมืองจึงกำกวมกันอยู่ระหว่างกลุ่มต่างๆ ภายในคณะราษฎรจนกระทั่งคณะทหารบกได้ทำรัฐประหารในปี พ.ศ. ๒๔๙๐ อำนาจทางการเมืองได้ตกอยู่แก่กลุ่มทหารตั้งแต่นั้นมา รัฐประหาร พ.ศ. ๒๔๙๐ จึงเป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองที่น่าสนใจยิ่ง ผู้เขียนจึงได้นำมาเป็นหัวข้อเพื่อศึกษาวิเคราะห์ ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้เขียนพบว่าหนังสือหรือเอกสารมีน้อยมาก เรื่องราวต่างๆ ต้องอาศัยหนังสือพิมพ์ที่ออกสมัยนั้นเป็นพื้นฐาน ผู้เขียนยังได้พยายามหาข้อมูลจากผู้มีส่วนร่วมในเหตุการณ์ตามแต่โอกาสจะอำนวย แต่ก็ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ เพราะมีการสงวนท่าทีเกี่ยวกับรายละเอียดและเงื่อนไขต่างๆ การเมืองไทยยังคงเป็นเรื่องที่มีตนทำนอง “พูดไม่ได้” ซึ่งเรื่องนี้ ผู้เขียนเห็นว่า ถ้าบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเหตุการณ์ครั้งนั้น ไม่เปิดเผยแสดงความเป็นจริงขณะที่มีชีวิตอยู่ อนุชนรุ่นหลังคงจะศึกษาการเมืองไทยด้วยการสันนิษฐาน คาดคะเน ซึ่งอาจจะจริงหรือไม่

จริงก็ได้ เพราะใครเล่าจะรู้ดีไปกว่าผู้สร้างประวัติศาสตร์

ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้เขียนต้องยอมรับว่า รัฐประหาร พ.ศ. ๒๕๕๐ เล่มนี้ยังขาดความสมบูรณ์ มีข้อบกพร่องไม่มากนักน้อย นอกจากนั้นยังมีเวลาจำกัดเพราะต้องเล่าเรียนตามปกติด้วย อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนก็หวังว่าหนังสือนี้คงจะมีส่วนกระตุ้นให้ผู้ที่ทราบข้อเท็จจริง แสดงความคิดเห็นก่อให้เกิดการถกเถียง วิพากษ์วิจารณ์ในบรรดา ผู้สนใจศึกษาการเมืองไทยต่อไป อนึ่ง ในการอธิบายเชิงอรรถผู้เขียน ใช้คำว่า “อ้างแล้ว” แทน op. cit. และคำว่า “เพิ่งอ้าง” แทน Ibid.

สิ่งที่ต้องกล่าวในที่นี้ก็คือ ผู้เขียนได้รับความสนับสนุนจาก คณาจารย์และเพื่อนเป็นอย่างดี โดยเฉพาะ พ.อ. การุณ เก่งระดมยิง ที่ได้กรุณาให้ยืมแฟ้มเอกสารและภาพต่างๆ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ในการศึกษาค้นคว้าคราวนี้ ความอนุเคราะห์ของท่านทั้งหลายจักอยู่ในความทรงจำของผู้เขียนตลอดไป

สุชิน ตันติกุล

บทที่ ๑

เหตุการณ์ทางการเมืองหลังการเปลี่ยนแปลง การปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕

นับแต่ คณะราษฎร ได้ยึดอำนาจทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา (parliamentary system) โดยมีพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญเป็นต้นมา เหตุการณ์ทางการเมืองของไทยปรากฏว่า การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองมีการใช้กำลังหรือพยายามใช้กำลังรวม ๑๐ ครั้ง ทำการสำเร็จ ๖ ครั้ง ไม่สำเร็จ ๔ ครั้ง ดังนี้คือ

ครั้งที่

- ๑ ๒๐ มิถุนายน ๒๔๗๖ - คณะราษฎร ยึดอำนาจทางการเมือง
(สำเร็จ) จากรัฐบาล ชูโตพระยามโนปกรณโ
นิตินาคาเป็นนายกรัฐมนตรี แล้วตั้ง
นายพันเอก พระยาพหลพลพยุห
เสนาเป็นนายกรัฐมนตรีของรัฐบาล
ชุดต่อมาเมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๖
- ๒ ๑๑-๒๗ ตุลาคม ๒๔๗๖ - พระองค์เจ้าบรมเดช นำทหารหัว
(ไม่สำเร็จ) เมืองบางส่วนมายึดดอนเมือง เพื่อ
พยายามยึดอำนาจปกครองประเทศ

ในสมัยรัฐบาลชุดนายพันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรี แต่ถูกรัฐบาลป้องกันและปราบปรามลงได้

- ๓ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ - คณะทหารบกกลุ่มหนึ่ง มีนายทหารนอกประจำการส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าทำรัฐประหารยึดอำนาจจากรัฐบาลชุดพลเรือตรี ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรีได้สำเร็จ แล้วมอบให้นายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี จัดตั้งรัฐบาลชุดต่อมาเมื่อ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๔๙๐
- ๔ ๖-๗ เมษายน ๒๔๙๑ - “คณะรัฐประหาร ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐” บังคับให้นายควง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรีลาออก แล้วให้จอมพล แปลก พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี จัดตั้งรัฐบาลชุดต่อมาเมื่อวันที่ ๘ เมษายน ๒๔๙๑
- ๕ ๑ ตุลาคม ๒๔๙๑ (ไม่สำเร็จ) - นายทหารกับพลเรือนกลุ่มหนึ่ง วางแผนล้มล้างรัฐบาลชุดจอมพล แปลก พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี แต่ถูกจับก่อนลงมือทำการ
- ๖ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒ (ไม่สำเร็จ) - นายปรีดี พนมยงค์ กับคณะ โดยการสนับสนุนของทหารเรือบางส่วน ยึดพระบรมมหาราชวัง เพื่อที่จะล้มล้างรัฐบาลชุดจอมพล แปลก พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี แต่ถูกปราบปรามลงได้ด้วยกำลังกองทัพบก

- ๗ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๕๔ (ไม่สำเร็จ) - ทหารเรือกลุ่มหนึ่ง จับจอมพล แปลก พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ขณะที่กำลังทำพิธีรับมอบเรือชุด ลันดอน “แมนฮัตตัน” ซึ่งสหรัฐอเมริกามอบให้ ณ บริเวณท่าราชวรดิฐ เพื่อที่จะบังคับให้เปลี่ยนแปลงรัฐบาล แต่ถูกปราบปรามลงไปด้วยกำลังกองทัพอากาศกับกองทัพบก
- ๘ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๔ (สำเร็จ) - จอมพล แปลก พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี กับ “คณะรัฐประหาร ๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๐” ประกาศระทำการรัฐประหาร ทางวิทยุกระจายเสียง นำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับลงวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๓๕ มาใช้ และได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีอีกในวันเดียวกัน
- ๙ ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐ (สำเร็จ) - จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับคณะทหารบกทำรัฐประหารยึดอำนาจจากรัฐบาลชุดจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี แล้วมอบให้นายพจน์ สารสิน เป็นนายกรัฐมนตรี จัดตั้งรัฐบาลชุดต่อมา
- ๑๐ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ (สำเร็จ) - รัฐบาลชุด พลโท ถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรีลาออก เมื่อตอนกลางวัน ของวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ ครึ่งเวลา ๒๑.๐๐ น. ในวันเดียวกัน จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ นำคณะทหารยึดอำนาจปกครองประเทศ

จนกระทั่งวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒
จึงได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี

ฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่า การใช้กำลังหรือพยายามใช้กำลังในการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเป็นลักษณะเด่นของการเมืองไทย ในระยะเวลาที่ล่วงมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ จนบัดนี้

รัฐประหารเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๐ เกิดขึ้นหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี ๒๔๗๕ สิบห้าปีในระหว่างช่วงระยะเวลานี้ กล่าวได้ว่า “คณะราษฎร” เป็นผู้กุมอำนาจทางการเมืองตลอดมา ทั้งนี้เนื่องจากบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๔๗๕ กำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกสองประเภทมีจำนวนเท่ากัน สมาชิกประเภทที่ ๑ ประชาชนเลือกตั้ง สมาชิกประเภทที่ ๒ พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง^๑ ดังนั้นเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎรจึงเป็นของคณะราษฎร นอกจากนั้นคณะราษฎรจึงเป็นคณะบุคคลคณะเดียวที่ได้ดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ทำนองเดียวกับพรรคการเมือง ซึ่งอาจเรียกได้ว่า “พรรคคณะราษฎร”^๒ โดยที่ไม่มีพรรคการเมืองอื่นใดเข้าแข่งขันทางการเมืองตามระบบพรรคการเมือง ด้วยเหตุนี้ คณะราษฎรจึงเป็นผู้ดำเนินการจัดตั้งรัฐบาลเรื่อยมาในช่วงระยะเวลาดังกล่าว

แต่อย่างไรก็ตาม การปกครองประเทศหาได้เป็นไปโดยราบรื่นไม่ เนื่องจากมีการขัดแย้งแตกแยกกันเองภายในคณะราษฎร การแตกแยกครั้งแรกสืบเนื่องมาจากความขัดแย้งในด้านความคิดเห็นที่มีต่อเค้าโครงการเศรษฐกิจ ซึ่งหลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์)

^๑ มาตรา ๖๕ กำหนดให้มีสมาชิกสองประเภทอย่างช้าไม่เกิน ๑๐ ปี นับแต่วันประกาศใช้พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. ๒๔๗๕ และต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๘๓ ได้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขขยายเวลาออกไปเป็น ๒๐ ปี

^๒ ขจรัสย์ บุณยวัฒน์, *การเมืองและพรรคการเมืองของไทย*. (พระนคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๑๑), หน้า ๓๒๗

เป็นผู้ร่างขึ้นเสนอต่อรัฐบาล ซึ่งมีพระยามโนปกรณนิติธาดาเป็นนายกรัฐมนตรี ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามหลัก ๖ ประการของคณะราษฎร ข้อที่ ๓ ที่ว่า “จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก”^๑ ฝ่ายที่คัดค้านเห็นว่าเค้าโครงการเศรษฐกิจเป็นแบบคอมมิวนิสต์ได้แก่พระยามโนปกรณนิติธาดาและ ผู้ก่อการรุ่นอาวุโสซึ่งมีนายพันเอก พระยาทรงสุรเดช นายพันเอก พระยาฤทธิ์อัคนย์ นายพันโท พระประสงค์สนิทพยายุทธ รวมทั้งรัฐมนตรีที่เคยเป็นขุนนางเก่า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ ทรงพระราชวิจารณ์ตอนหนึ่งว่า

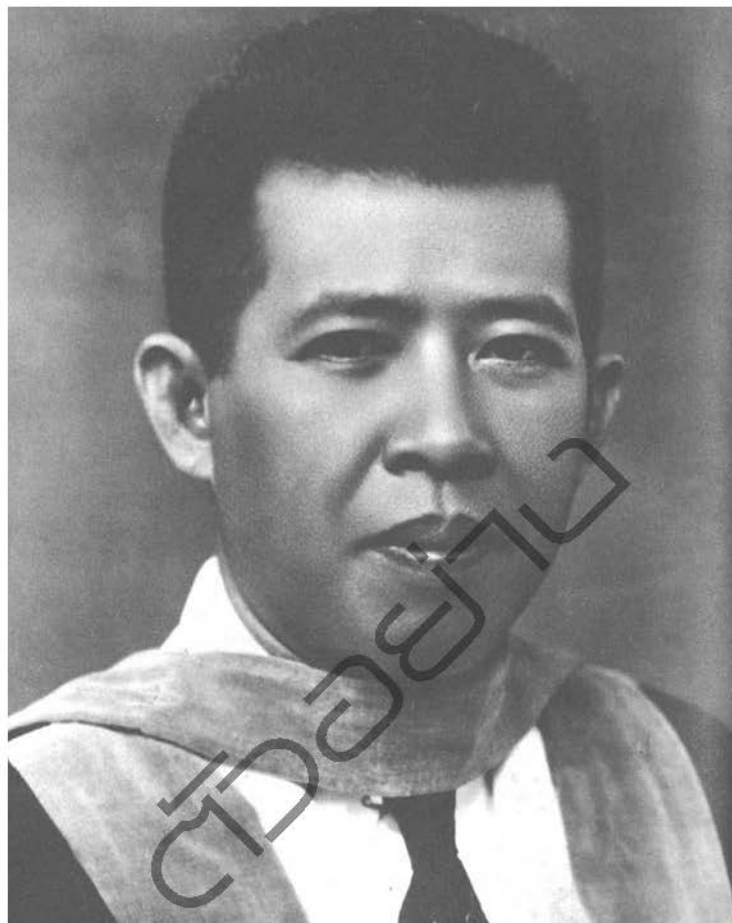
“...โครงการนี้นั้น เป็นโครงการอันเดียวกันอย่างแน่นอกกับที่ ประเทศรัสเซียใช้อยู่ ส่วนใครจะเอาอย่างใครนั้น ข้าพเจ้าไม่ทราบ สตาลินจะเอาอย่างหลวงประดิษฐไพฑูริย์ หรือหลวงประดิษฐไพฑูริย์จะเอาอย่าง สตาลินก็ตอบไม่ได้ ตอบได้ข้อเดียวว่าโครงการทั้งสองนี้เหมือนกัน เหมือนจนรายละเอียด เช่น Slogan ที่ใช้และรูปของวิธีการกระทำ จะ ผิดกันก็แต่รัสเซียเน้นแก่เสียเป็นสยาม หรือสยามเน้นแก่เป็นรัสเซีย...”^๒

ฝ่ายที่สนับสนุนเห็นว่า เค้าโครงการเศรษฐกิจไม่ใช่แบบคอมมิวนิสต์ควรนำมาประกาศใช้เป็นนโยบายเศรษฐกิจจะหนุนนำประเทศได้แก่ ผู้ก่อการรุ่นหนุ่มและสมาชิกสภาส่วนใหญ่ การขัดแย้งของทั้งสองฝ่ายได้ถึงขีดสุดจนกระทั่งในวันที่ ๑ เมษายน ๒๔๗๖ พระยามโนปกรณนิติธาดานายกรัฐมนตรี ได้ประกาศพระราชกฤษฎีกาปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎร งดการใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา และจัดตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่^๓ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนเดิมยกเว้นหลวงประดิษฐ์

^๑ ประกาศของคณะราษฎร ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๖

^๒ เดือน บุนนาค, ท่านปรีดีรัฐบุรุษอาวุโส ผู้วางแผนเศรษฐกิจไทยคนแรก. (พระนคร : เสริมวิทย์บรรณาการ, ๒๕๐๐), หน้า ๓๔๓

^๓ พระราชกฤษฎีกาให้ปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎร และตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ พ.ศ. ๒๔๗๖ ราชกิจจานุเบกษา แผนกฤษฎีกา ฉบับพิเศษ เล่ม ๕๐ ตอนที่ ๒ (๑ เมษายน ๒๔๗๖), หน้า ๑

การแตกแยกครั้งแรกภายในคณะราษฎร
สืบเนื่องมาจากความขัดแย้งในด้านความคิดเห็น
ที่มีต่อเค้าโครงการเศรษฐกิจ
ซึ่งหลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์)
เป็นผู้ร่างขึ้นเสนอต่อรัฐบาล

พระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรี
เป็นผู้คัดค้านว่าเค้าโครงการเศรษฐกิจดังกล่าว
เป็นแบบคอมมิวนิสต์

มธุธรรมกับบุคคลอีก ๔ คน^๑ รัฐบาลได้ออกแถลงการณ์ชี้แจงถึงสาเหตุ มีความตอนหนึ่งว่า

“ในคณะรัฐมนตรี ณ บัดนี้เกิดแตกกันเป็น ๒ พวก มีความเห็นแตกต่างกันและไม่สามารถที่จะคล้อยตามกันได้ ความเห็นข้างน้อยนั้นปรารถนาที่จะวางนโยบายเศรษฐกิจไปในทางอันมีลักษณะเป็นคอมมิวนิสต์ ความเห็นข้างมากนั้นเห็นว่า นโยบายเช่นนั้นเป็นการตรงกันข้ามแก่ชนบทรวมนิยมประเพณีของชาวสยาม และเป็นที่เห็นได้โดยแน่นอนทีเดียวว่า นโยบายเช่นนั้นจักนำมาซึ่งความหายนะแก่ประชากรราษฎร และเป็นมหันตภัยแก่ความมั่นคงของประเทศ...

“สมาชิกแห่งสภาผู้แทนราษฎรในเวลานี้เล่า ก็ประกอบขึ้นด้วยสมาชิกที่แต่งตั้งขึ้น ตามรัฐธรรมนูญสถานนี้มีหน้าที่ในทางนิติบัญญัติจนกว่าจะได้มีสภาใหม่ โดยราษฎรเลือกตั้งสมาชิกขึ้นมา สภาซึ่งประกอบด้วยสมาชิกที่แต่งตั้งชั่วคราวเช่นนี้ หากจะไม่ที่จะเพียรวางนโยบายทางเศรษฐกิจใหม่ เป็นการเปลี่ยนแปลงของเก่าอันมีอยู่ ให้อยู่ประดุจเป็นการพลิกแผ่นดิน ส่วนสภาในเวลานี้จะอ้างว่าไม่ได้ทำหรือยังไม่ได้ทำกฎหมายอันมีลักษณะไปในทางนั้นก็จริงอยู่ แต่เป็นที่เห็นได้โดยชัดเจนแจ่มแจ้งว่า มีสมาชิกเป็นจำนวนมากคนมีความปรารถนาที่จะทำเช่นนั้น และมีความเลื่อมใสศรัทธาต่อรัฐมนตรีอันมีจำนวนข้างน้อยในคณะรัฐมนตรี”^๒

ในวันรุ่งขึ้นรัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์ ซึ่งมีบทลงโทษผู้สนับสนุนและส่งเสริมคอมมิวนิสต์^๓ วันที่ ๑๒ เมษายน ๒๔๗๖ หลวงประดิษฐมนูธรรมเดินทางออกนอกประเทศไปพำนัก

^๑ พระยาประมวดีวิฑูรย์, หลวงเดชहरณ์, นายแนบ พหลโยธิน, และนายตัว ลพานุกรม

^๒ แถลงการณ์ของรัฐบาล ๑ เมษายน ๒๔๗๖, ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา ฉบับพิเศษ (๑ เมษายน ๒๔๗๖), หน้า ๗

^๓ พระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์ พ.ศ. ๒๔๗๖, ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฤษฎีกา เล่ม ๕๐ ตอนที่ ๒ (๒ เมษายน ๒๔๗๖), หน้า ๑๐

อยู่ที่ฝรั่งเศสตามคำแนะนำของรัฐบาล รัฐบาลชุดที่สองของพระยา
มโนปกรณนิติธาดาบริหารประเทศโดยไม่มีสภาได้เพียง ๒ เดือนเศษ
นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ก็เป็นหัวหน้านำผู้ก่อการรุ่น
หนุ่ม^๑ ยึดอำนาจทางการเมืองอีกครั้งหนึ่งเมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน
๒๔๗๖ แล้ว จึงได้เรียกประชุมสภาผู้แทนราษฎรในวันรุ่งขึ้น พระยา
มโนปกรณนิติธาดาขอลาออกจากตำแหน่ง ผู้ที่เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี
คนต่อมาได้แก่ นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา และได้จัดตั้งคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๖^๒ ปรากฏว่าไม่มี
รายชื่อ นายพันเอก พระยาทรงสุรเดช นายพันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์
และนายพันโท พระประศาสน์พิทยายุทธ เข้าร่วมในคณะรัฐบาล ภาย
หลังไม่นานนายพันเอก พระยาทรงสุรเดชเดินทางไปอยู่เชียงใหม่ นาย
พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ไปอยู่ป็นัง ส่วนนายพันโท พระประศาสน์
พิทยายุทธไปเป็นอัครราชทูตไทยประจำเยอรมัน^๓ รัฐบาลของนาย
พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนาได้เรียกตัวหลวงประดิษฐมนูธรรม
กลับมาเข้าร่วมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๔๗๔^๔ สภาผู้
แทนราษฎรตั้งกรรมการขึ้นชุดหนึ่ง^๕ เพื่อชักฟอกหลวงประดิษฐมนู

^๑ หลวงนฤเบศร์มานิต เป็นเลขานุการฝ่ายพลเรือน นายพันโท หลวง
พิบูลสงคราม เป็นเลขานุการฝ่ายทหารบก นายนาวาโท หลวงศุภชลาศัย เป็น
เลขานุการฝ่ายทหารเรือ

^๒ ประกาศตั้งคณะรัฐมนตรี, *ราชกิจจานุเบกษา* แผนกกฎหมาย เล่ม
๕๐ ตอนที่ ๒ (๒๕ มิถุนายน ๒๔๗๖), หน้า ๓๙๒

^๓ สว่าง ลานเหลือ, ๓๗ ปีแห่งการปฏิวัติ. (ธนบุรี : ไพธำตามต้นการพิมพ์,
๒๕๑๒), หน้า ๑๙

^๔ ประกาศตั้งรัฐมนตรี, *ราชกิจจานุเบกษา* แผนกกฎหมาย เล่ม ๕๐
ตอนที่ ๒ (๔ ตุลาคม ๒๔๗๖), หน้า ๕๙๕

^๕ หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ เป็นประธานกรรมาธิการ พระยา
นรราชสุวัจน์ กับพระยาศรีสังกร เป็นกรรมาธิการ เซอร์ โรเบอด ฮอลแลนด์
กับ นายกีของ เป็นผู้เชี่ยวชาญ

หลังจากพระยามโนปกรณนิติธาดา
ลาออกจากตำแหน่ง
พระยาพลพลพยุหเสนา
เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนต่อมา

ธรรม ว่าเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ ใช้เวลา ๒ เดือนเศษ ในที่สุดสภา
ลงมติรับรองรายงานของคณะกรรมการซึ่งมีความเห็นว่า หลวงประ
ดิษฐ์มนูธรรมไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์^๑

ในสมัยพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีการ
เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสองครั้ง ครั้งแรกเป็นการเลือกตั้ง
โดยอ้อม เมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๔๗๖ ครั้งที่สองเลือกตั้งเมื่อ
วันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๔๘๐ เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในสมัยนี้ได้แก่
กบฏบวรเดช มีการรวบรวมสองสัปดาห์ (๑๑-๒๗ ตุลาคม ๒๔๗๖)
นายพันโท หลวงพิบูลสงคราม ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้บังคับการกรมผสม
ของฝ่ายรัฐบาลทำการปราบปรามฝ่ายกบฏได้รับชัยชนะ จึงกลายเป็น
บุคคลที่มีฐานะเด่นทางการเมืองในเวลาต่อมา เหตุการณ์ที่สำคัญอีก
ประการหนึ่งได้แก่ การขัดแย้งระหว่างพระมหากษัตริย์กับรัฐบาล ใน
เรื่องรัฐธรรมนูญและปัญหาอื่นๆ บางประการ ซึ่งไม่สามารถตกลงกัน
ได้ ยังผลให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๗ ทรงสละราช
สมบัติเมื่อวันที่ ๒ มีนาคม ๒๔๗๙^๒ สภาผู้แทนราษฎรลงมติอัญเชิญ
พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอานันทมหิดลขึ้นครองราชย์สืบสันตติวงศ์
ต่อไป แต่เนื่องจากยังทรงพระเยาว์ สภาจึงแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทน
พระองค์ รัฐบาลชุดนายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายก
รัฐมนตรี ได้สิ้นสุดลงเมื่อรัฐบาลประกาศยุบสภา^๓ เพื่อให้มีการเลือกตั้ง
ใหม่ เนื่องจากสภาลงมติรับญัตติขอแก้ไขข้อบังคับว่าด้วยการประชุม
และการปรึกษาของสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๔๗๗ ข้อ ๖๘ มีความ

^๑ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๒๔/๒๔๗๖ (สามัญ)
สมัยที่ ๒ วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๔๗๖

^๒ แฉกการณเื่องพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระ
ปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติ. โรงพิมพ์ศรีกรุง, ๒๔๗๘

^๓ พระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๔๘๑, ราชกิจจานุ
เบกษา แผนกฤษฎีกา เล่ม ๕๕ ตอนที่ ๓๓ (๑๑ กันยายน ๒๔๘๑), หน้า
๔๐๕

ว่า รัฐบาลต้องเสนอรายละเอียดของงบประมาณให้สภาทราบ ทั้งนี้เพื่อให้การตัดสินใจเป็นไปอย่างมีเหตุผลและถูกต้อง ซึ่งเสนอโดยนายถวิล อุดล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ด ด้วยคะแนนเสียง ๔๕ ต่อ ๓๑^๑ หลังจากได้มีการเลือกตั้งเมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๔๘๑ ซึ่งนับเป็นครั้งที่ ๓ เรียบร้อยแล้ว นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนาปฏิเสธไม่เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี สภาผู้แทนราษฎรลงมติเลือกนายพันเอก หลวงพิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี จัดตั้งรัฐบาลชุดต่อมา เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๔๘๑^๒

ในระหว่างที่จอมพล แปลก พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอยู่นั้น เหตุการณ์สำคัญได้เกิดขึ้น ญี่ปุ่นประกาศสงครามมหาเอเชียบูรพาและส่งทหารเข้ามาประเทศไทย เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ รัฐบาลไทยต้องยอมให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่าน และในวันที่ ๒๑ เดือนเดียวกัน รัฐบาลไทยกับรัฐบาลญี่ปุ่นลงนามทำสัญญาพันธมิตร^๓ ปีรุ่งขึ้นรัฐบาลไทยประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม^๔ การดำเนินนโยบายของจอมพล แปลก พิบูลสงคราม ดังกล่าวก่อให้เกิดความขัดแย้งในด้านความคิดเห็นภายในกลุ่มคณะราษฎร เป็นเหตุนำไปสู่การแตกแยกอีกครั้งหนึ่ง นายปรีดี พนมยงค์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เป็นผู้หนึ่งที่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้

^๑ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๒๑/๒๔๘๑ (สัปดาห์) สมัยที่ ๒ วันที่ ๑๐ กันยายน ๒๔๘๑

^๒ ประกาศตั้งนายกรัฐมนตรี, *ราชกิจจานุเบกษา* แผนกฤษฎีกา เล่ม ๕๕ ตอนที่ ๕๔ (๑๖ ธันวาคม ๒๔๘๑), หน้า ๗๐๖

^๓ กติกาสัญญาพันธมิตรระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น, *ราชกิจจานุเบกษา* แผนกฤษฎีกา เล่ม ๕๕ ตอนที่ ๙๓ (๒๑ ธันวาคม ๒๔๘๔), หน้า ๑๔๒๔

^๔ ประกาศสงครามต่อบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกา, *ราชกิจจานุเบกษา* แผนกฤษฎีกา เล่ม ๕๙ ตอนที่ ๕ (๒๕ มกราคม ๒๔๘๕), หน้า ๒๔๔

สำเร็จราชการแทนพระองค์^๑ จึงดำเนินการจัดตั้งขบวนการเสรีไทย ภายในประเทศทำการติดต่ออย่างลับๆ กับขบวนการเสรีไทยนอกประเทศ ซึ่งมี ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช อัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกา เป็นหัวหน้าและกับฝ่ายพันธมิตร เพื่อต่อต้านญี่ปุ่นซึ่งมาตั้งกองทหารอยู่ในประเทศไทย รัฐบาลชุดจอมพล แปลก พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีได้สิ้นสุดลงโดยการลาออก เมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๔๘๗ เนื่องจากสภาผู้แทนลงมติไม่รับหลักการร่างพระราชบัญญัติ อนุมัติพระราชกำหนดระเบียบราชการบริหารนครบาลเพชรบูรณ์ และร่างพระราชบัญญัติอนุมัติพระราชกำหนดจัดสร้างพุทธบุรีมณฑล ซึ่งรัฐบาลเป็นผู้เสนอ ด้วยคะแนนเสียง ๔๘ ต่อ ๓๖ และ ๔๓ ต่อ ๔๑ ตามลำดับ^๒

นายควง อภัยวงศ์ โดยการสนับสนุนของนายปรีดี พนมยงค์^๓ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในเวลาต่อมา เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๔๘๗^๔ ถึงแม้ว่าจอมพล แปลก พิบูลสงคราม ได้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีไปแล้ว แต่ยังคงดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด กับผู้บัญชาการทหารบกอยู่ อันเป็นอุปสรรคต่อการบริหารงานของรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ฉะนั้นในวันที่ ๒๔ เดือนเดียวกันจึงได้มีประกาศของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ยุบเลิกตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด และรองผู้บัญชาการทหารสูงสุด และแต่งตั้งให้พลเอก พจน์ พหลโยธิน เป็นแม่ทัพใหญ่

^๑ สภาผู้แทนราษฎรลงมติตั้งนายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ซึ่งว่างอยู่ ๑ ตำแหน่ง เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๔๘๔

^๒ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๔/๒๔๘๗ (สมัยสามัญ) วันที่ ๒ วันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๔๘๗ (สมัยสามัญ) สมัยที่ ๒ วันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๔๘๗ ตามลำดับ

^๓ ควง อภัยวงศ์, *การต่อสู้ของข้าพเจ้า*. (พระนคร : สำนักพิมพ์ประมวลสาส์น, ๒๕๐๑), หน้า ๑๒๐

^๔ ประกาศตั้งนายกรัฐมนตรี, *ราชกิจจานุเบกษา* แผนกกฎหมาย เล่ม ๖๑ ตอนที่ ๔๕ (๑ สิงหาคม ๒๔๘๗), หน้า ๗๓๑

พลโท ชิต มั่นศิลป์ สินาดโยธารักษ์ เป็นรองแม่ทัพใหญ่^๑ รวมทั้งได้มีประกาศเปลี่ยนตัวผู้บัญชาการทหารบกและแม่ทัพบกจากจอมพลแปลก พิบูลสงคราม มาเป็นพลเอก พจน์ พลโยธิน^๒ การที่ต้องปลดจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ออกจากตำแหน่งทางทหาร ทั้งนี้ก็เพราะจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ไม่ยอมลาออกตามคำขอร้องของนายควง อภัยวงศ์ ส่วนพระยาพหลพลพยุหเสนา แม้ที่กำลังป่วยอยู่ ได้เข้ารับตำแหน่งก็เพื่อเป็นกัณชนป้องกันมิให้จอมพลแปลก พิบูลสงคราม ใช้กำลังทหารเข้ายึดอำนาจจากรัฐบาล^๓ เหตุการณ์จึงได้เรียบร้อยจนกระทั่งสงครามได้ยุติลงเมื่อรัฐบาลไทยประกาศสันติภาพเมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๔๘๘ มีใจความว่า การประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกาและอังกฤษเป็นโมฆะ เพราะขัดต่อรัฐธรรมนูญและเจตจำนงของประชาชนชาวไทย^๔ วันรุ่งขึ้นรัฐบาลชุดนายควง อภัยวงศ์ได้ลาออก เนื่องจากสงครามได้สิ้นสุดลงแล้ว

นายทวี บุณยเกตุ ได้เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จัดตั้งรัฐบาลในเวลาต่อมาเมื่อวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๔๘๘^๕ รัฐบาลชุดนี้มีอายุน้อยที่สุดคือ เพียง ๑๗ วันเพราะเป็นรัฐบาลที่รอคอย ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช มาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี^๖ ในวันที่ ๑๗ กันยายน ๒๔๘๘ รัฐบาลจึงได้ลาออก

^๑ ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย เล่ม ๖๑ ตอนที่ ๕๒ (๒๔ สิงหาคม ๒๔๘๗), หน้า ๗๕๔

^๒ ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย เล่ม ๖๑ ตอนที่ ๕๒ (๒๔ สิงหาคม ๒๔๘๗), หน้า ๗๕๖

^๓ ควง อภัยวงศ์, อ้างแล้ว

^๔ ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย เล่ม ๖๒ ตอนที่ ๔๔ (๑๖ สิงหาคม ๒๔๘๘), หน้า ๕๐๓

^๕ ประกาศตั้งนายกรัฐมนตรี, ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย เล่ม ๖๒ ตอนที่ ๔๗ (๑ กันยายน ๒๔๘๘), หน้า ๕๐๗

^๖ ดิเรก ชัยนาม, *ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ ๒*. (พระนคร : แพรวพิทยา, ๒๕๑๐), หน้า ๔๗๘

ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ได้เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยการขอรับรองจากนายปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์^๑ มาทำหน้าที่เจรจากับฝ่ายสัมพันธมิตร^๒ ภายหลังจากฝ่ายอักษะแพ้สงคราม ฝ่ายพันธมิตรได้ดำเนินการจับกุมอาชญากรสงครามเพื่อให้ศาลอาชญากรสงครามของฝ่ายพันธมิตรเป็นผู้ลงโทษ และมีคนไทยบางคนมีชื่อรวมอยู่ในบัญชีอาชญากรสงครามด้วย รัฐบาลไทยจึงได้ชิงออกพระราชบัญญัติอาชญากรสงคราม^๓ เพื่อให้หาอาชญากรสงครามที่เป็นคนไทยขึ้นศาลไทยมิใช่ศาลต่างประเทศ หลังจากนั้นรัฐบาลก็จับกุมจอมพล แปลก พิบูลสงคราม และคนอื่นๆ รวม ๑๔ คน มาดำเนินคดีในข้อหาอาชญากรสงคราม แต่ในที่สุดศาลตัดสินว่ากฎหมายอาชญากรสงครามไม่มีผลบังคับย้อนหลัง เพราะเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญ^๔ ผู้ต้องหาจึงพ้นข้อหาไป ในสมัยนี้เองพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ซึ่งทรงมีพระชนษาครบ ๒๑ ปี ได้เสด็จกลับประเทศไทยเมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๔๘๘ ตำแหน่งผู้สำเร็จราชการจึงสิ้นสุดลง นายปรีดี พนมยงค์ ได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐบุรุษอาวุโส มีหน้าที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน^๕ ส่วนการเจรจากับฝ่ายพันธมิตรได้สำเร็จลงในวันที่ ๑ มกราคม ๒๔๙๐ โดยรัฐบาลไทยกับรัฐบาลอังกฤษร่วมลงนามในสัญญา “ความตกลงสมบูรณแบบ”^๖ สัญญานี้มีผลต่อ

^๑ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช “ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอเมริกากระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒” *ชุมนุมวรรณคดีทางการเมือง*. (พระนคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๑), หน้า ๒๐๘

^๒ *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย* เล่ม ๖๒ ตอนที่ ๕๔ (๑๑ ตุลาคม ๒๔๘๘), หน้า ๕๗๑

^๓ คำพิพากษาศาลฎีกาคดีอาชญากรสงคราม ที่ ๑/๒๔๘๘ วันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๙

^๔ *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย* เล่มที่ ๖๒ ตอนที่ ๗๐ (๑๑ ธันวาคม ๒๔๘๘) หน้า ๖๒

^๕ *ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย* เล่มที่ ๖๓ ตอนที่ ๔ (๑๑ มกราคม ๒๔๘๙), หน้า ๖๓

“...หลังการทำรัฐประหาร ๒๔๙๐ สำเร็จ สิ่งที่เกิดขึ้น คือการก้าวขึ้นมา
มีบทบาทนำและครอบงำการเมืองไทยต่อไปของกลุ่มทหารรุ่นใหม่ ซึ่งต่างจาก
ฝ่ายนำของคณะราษฎร คณะทหารไม่ได้ผ่านการศึกษาและมีประสบการณ์ใน
เรื่องประชาธิปไตยแบบตะวันตกในประเทศเสรีนิยม

หากแต่พวกเขาทั้งหมดเป็นผลิตผลของการศึกษาการทหารในประเทศ
ไทยเอง นายทหารรุ่นใหม่เหล่านี้จึงแทบไม่มีประสบการณ์และความรู้ในจารีต
ของระบบประชาธิปไตยในสังคมตะวันตกมาก่อนเลย...”

(จาก คำนำเสนอ ของ ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ)

ประวัติศาสตร์

ISBN 978-974-02-1370-3

9 789740 213703

ราคา ๑๙๐ บาท

www.maticchonbook.com